

Globalne wyzwania, lokalne strączki

Raport z okrągłego stołu
interesariuszy wokół
roślin strączkowych

Raport podsumowuje debatę ekspercką „Globalne wyzwania, lokalne strączki. Okrągły stół interesariuszy wokół roślin strączkowych”, zorganizowaną 10 lutego 2026 r. przez Fundację ProVeg, poświęconą przyszłości sektora roślin strączkowych w Polsce.

Dyskusja, prowadzona zgodnie z zasadą Chatham House, objęła perspektywę rolniczą, przetwórczą, społeczną i regulacyjną, identyfikując kluczowe bariery oraz rekomendacje dla decydentów.

W obliczu niestabilności geopolitycznej i presji klimatycznej rośliny strączkowe nabierają znaczenia jako narzędzie budowy suwerenności białkowej kraju i ograniczania zależności od importu tych surowców.

Dynamiczny wzrost areału upraw w ostatnich latach potwierdza potencjał sektora, jednak jego pełne wykorzystanie wymaga systemowego wsparcia produkcji na cele spożywcze, integracji polityk publicznych oraz wzmocnienia krajowego łańcucha wartości.

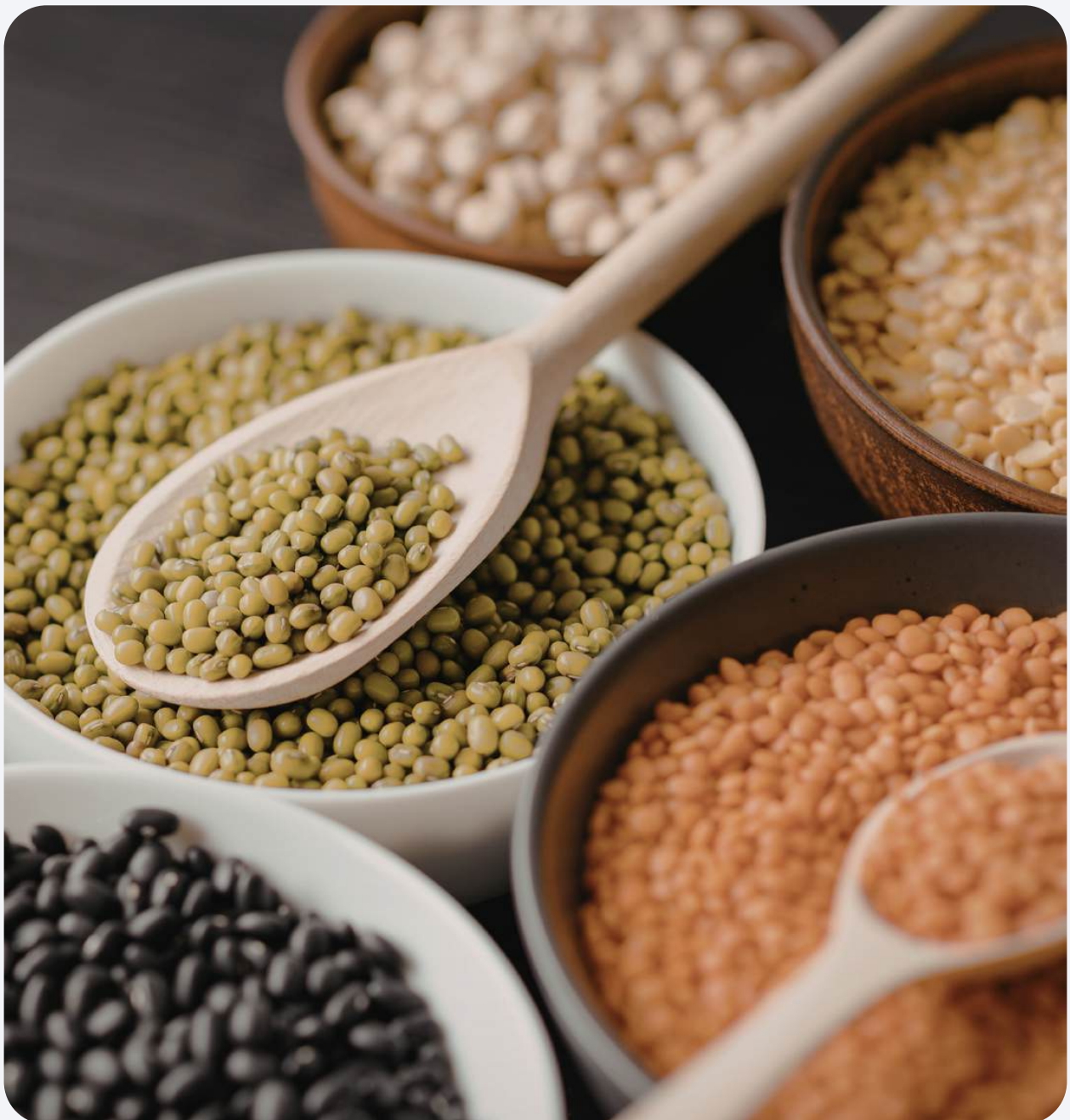
Najważniejsze wyzwania obejmują: ryzyko ekonomiczne po stronie rolników, niewystarczający transfer wiedzy z nauki do praktyki, lukę w infrastrukturze przetwórczej, rozdrobnienie produkcji oraz niskie spożycie krajowe. Równolegle konieczne jest przeciwdziałanie dezinformacji oraz budowanie pozytywnej, opartej na faktach narracji wokół roślin strączkowych, dostosowanej do grup odbiorców.

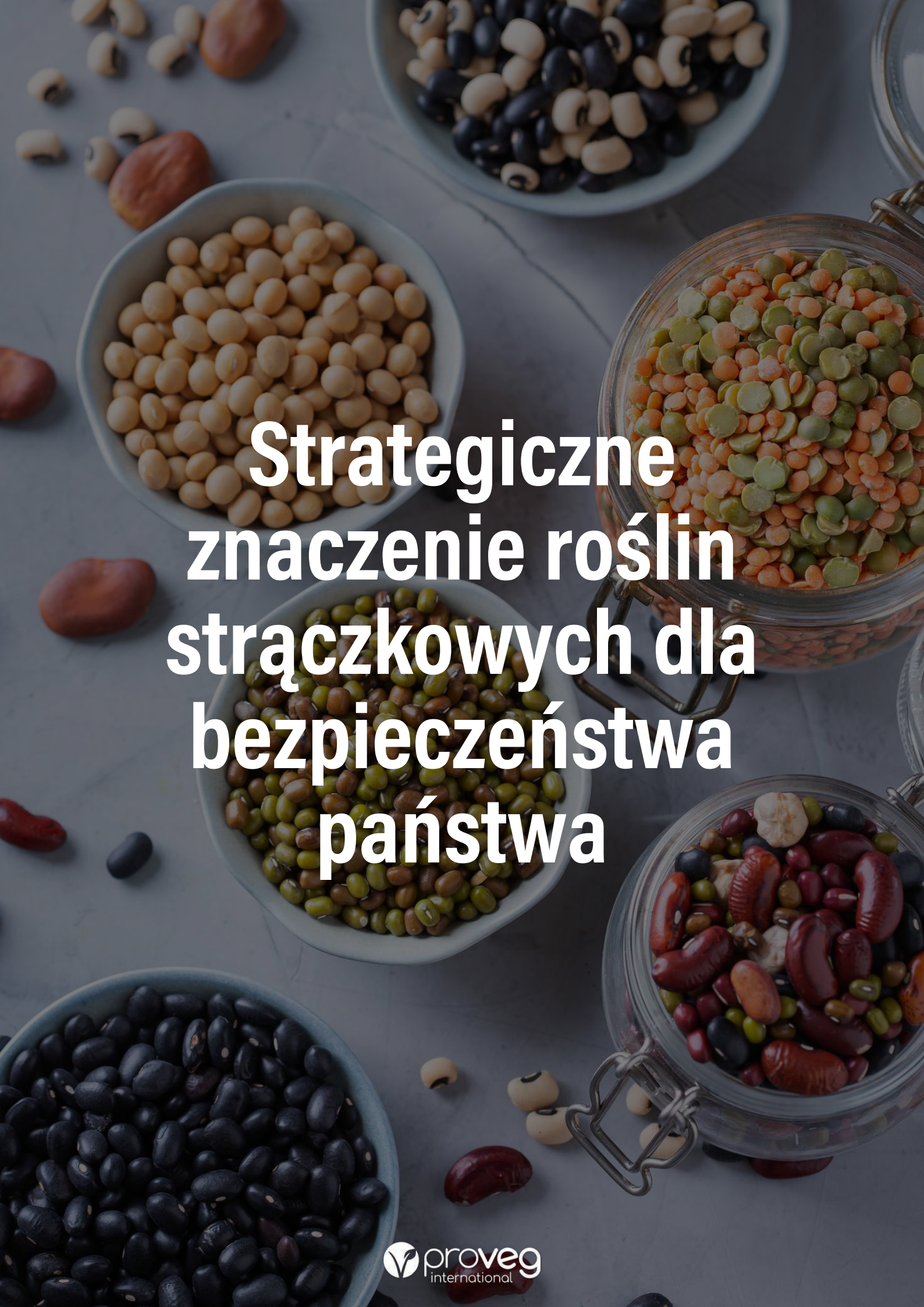
Kluczowymi dźwigniami rozwoju mogą stać się: inwestycje w przetwórstwo, mechanizmy kontraktacji i wsparcia grup producentów, premiowanie usług ekosystemowych w produkcji rolnej, uwzględniającej rośliny bobowate, stabilne ramy regulacyjne sprzyjające finansowaniu sektora, a także wykorzystanie żywienia zbiorowego – zwłaszcza w szkołach – jako impulsu popytowego. Fundamentem skutecznej polityki powinna być spójna, międzyresortowa strategia żywnościowa oparta na rzetelnych danych (których, według ekspertów, bardzo dziś brakuje) i mierzalnych celach.

Rozwój rynku roślin strączkowych to nie tylko kwestia zmiany diety, lecz projekt gospodarczy o strategicznym znaczeniu dla odporności, konkurencyjności i zrównoważenia polskiego systemu żywnościowego.

Poniższy dokument stanowi podsumowanie debaty eksperckiej poświęconej przyszłości sektora roślin strączkowych w Polsce, która odbyła się 10 lutego 2026 r. i została zorganizowana przez Fundację ProVeg.

Raport został opracowany zgodnie z zasadą Chatham House, co oznacza, że zawarte w nim opinie i postulaty nie są przypisane do konkretnych osób ani instytucji. Celem syntezy jest przedstawienie wielowymiarowego obrazu branży, łączącego perspektywę rolniczą, producencką, społeczną oraz polityczną, ze szczególnym uwzględnieniem barier rozwojowych i rekomendacji dla decydentów.

Strategiczne znaczenie roślin strączkowych dla bezpieczeństwa państwa

W obliczu współczesnych wyzwań geopolitycznych i klimatycznych, rośliny strączkowe przestają być traktowane jedynie jako niszowy składnik diety, a stają się elementem bezpieczeństwa żywnościowego i białkowego kraju. Kluczowym wyzwaniem dla polskiej gospodarki jest obecnie próba uniezależnienia się od importu białka paszowego, głównie śruty sojowej (pochodzącej m.in. z Ameryki Południowej, Ukrainy czy USA) poprzez jego dywersyfikację oraz wzmacnianie bezpieczeństwa w oparciu o własne zasoby.

W latach 2020–2023 areał upraw jadalnych roślin strączkowych w Polsce wzrósł dwukrotnie – z 75 do blisko 150 tys. ha, a zbiory zwiększyły się ze 184 do 363 tys. ton.

Mimo że rośliny strączkowe stanowią jeszcze relatywnie niewielką część zasiewów, tak wysoka dynamika wzrostu pokazuje ogromny potencjał. Ekspertki podkreślają, że **aby realnie budować suwerenność białkową, niezbędne jest systemowe wsparcie upraw kierowanych bezpośrednio na cele spożywcze.** Pozwoli to stworzyć nowe rynki zbytu dla rolników i generować dla gospodarki znacznie wyższą wartość dodaną niż w przypadku produkcji paszowej.

Administracja publiczna dostrzega potencjał roślin strączkowych w budowaniu odporności rolnictwa, natomiast **brakuje zintegrowanej strategii, która łączyłaby interesy rolników, przetwórców i konsumentów.** Postuluje się odejście od „silosowości” instytucji publicznych i wypracowanie wspólnej agendy dla resortów odpowiedzialnych za rolnictwo, zdrowie, klimat oraz edukację. Rośliny strączkowe są bowiem punktem styku wielu polityk publicznych: od walki z chorobami dietozależnymi, przez ochronę bioróżnorodności i wspieranie usług ekosystemowych dla rolnictwa aż po innowacje w przemyśle spożywczym.

Produkcja rolina: wyzwania ekonomiczne i technologiczne

Z perspektywy producenta rolnego kluczowym motywatorem do wprowadzania roślin strączkowych do płodozmianu pozostaje rachunek ekonomiczny. **Obecnie część rolników postrzega te uprawy jako obarczone wysokim ryzykiem przy niskiej lub nawet ujemnej rentowności.** Koszty kwalifikowanego materiału siewnego oraz specjalistycznej ochrony roślin są znaczące, co w zestawieniu z dużą zmiennością plonowania wynikającą z anomalii pogodowych może sprowadzać marżowość produkcji do zera. Znamienne są głosy praktyków wskazujące na trudności z utrzymaniem stabilności upraw w różnych regionach kraju, co wymaga precyzyjnego doboru odmian do lokalnych warunków mikroklimatycznych.

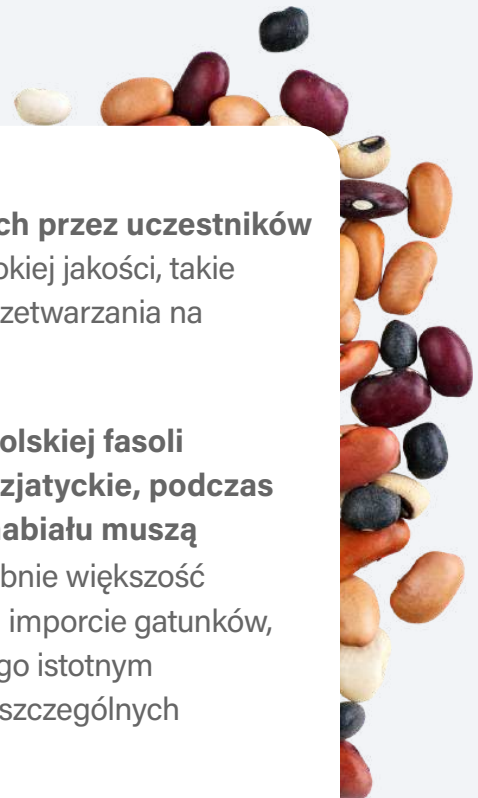
Najistotniejszym problemem rolników jest brak możliwości sprzedaży roślin strączkowych po cenie która nie tylko pokrywa koszty ale też daje porównywalny zysk w porównaniu do innych upraw. Konieczne są działania zmierzające do wzrostu popytu wśród konsumentów na rośliny strączkowe ale również znalezienie możliwości preferencji produkcji krajowej versus import. Warty rozważenia jest działanie polegające na wsparciu dotacyjnym produkcji roślin strączkowych na cele konsumpcyjne, co zwiększyłoby rentowność produkcji dla rolników, a nie podniosłoby ceny sprzedaży dla przetwórców.

Ważnym elementem dyskusji był postulat zacieśnienia współpracy między nauką a praktyką rolniczą. Polska dysponuje nowoczesną hodowlą roślin i bogatymi zasobami genowymi, jednak transfer wiedzy do gospodarstw jest wciąż niewystarczający. Rolnicy rzadko czerpią wiedzę bezpośrednio z opracowań naukowych, znacznie bardziej ufając doświadczeniom swoich kolegów. Dlatego **za priorytetowe uznano tworzenie gospodarstw demonstracyjnych i poletek pokazowych,** które w sposób namacalny udowodniłyby opłacalność i efektywność nowoczesnych metod uprawy.

Kluczowym postulatem jest zmiana regulacji, aby umożliwić szersze wykorzystanie roślin bobowatych grubonasiennych w systemach uprawy. Doświadczenia wskazują, że rozwiązania te pozwalają istotnie ograniczyć zużycie nawozów mineralnych oraz obniżyć emisyjność gospodarstw, poprawiając jednocześnie ich marżowość. Jednocześnie hodowla powinna koncentrować się na cechach pożądanym przez przemysł spożywczy: wysokiej zawartości białka, niskiej zawartości substancji antyodżywczych oraz stabilności plonowania w warunkach suszy.

Luka w przetwórstwie i bariery łańcucha dostaw

Jedną z kluczowych barier strukturalnych zdiagnozowanych przez uczestników debaty jest luka surowcowa. Polska produkuje surowce wysokiej jakości, takie jak fasola czy groch, jednak brakuje nam infrastruktury do ich przetwarzania na półprodukty wykorzystywane przez przemysł spożywczy.

Dochodzi do paradoksalnej sytuacji, w której większość polskiej fasoli wysokiej jakości jest eksportowana na rynki zachodnie i azjatyckie, podczas gdy krajowi producenci roślinnych alternatyw mięsa czy nabiału muszą importować izolaty i tekstury białkowe z zagranicy. Podobnie większość produkcji grochu, bobiku jest eksportowana przy jednoczesnym imporcie gatunków, które mogłyby choć w części być produkowane w Polsce. Dlatego istotnym elementem jest zebranie wiarygodnych danych dotyczących poszczególnych gatunków roślin strączkowych.

Obecnie najbardziej brakuje spójnych zestawień obejmujących:

- wielkość produkcji poszczególnych gatunków ze ścisłym podziałem na ich przeznaczenie (cele paszowe, spożywcze oraz usługi ekosystemowe/nawożenie),
- szczegółowe dane o imporcie i eksporcie w analogicznym podziale na gatunki,
- postać rynkową produktu – brakuje rozróżnienia, jaka część bilansu dotyczy nieprzetworzonego surowca (np. nasion grochu czy bobiku), a jaka form przetworzonych (np. paszowej śruty czy konsumpcyjnych strączków w puszkach).

Sytuację tę komplikuje dodatkowo brak różnorodności w krajowych uprawach; deficyt surowców takich jak soczewica, ciecierzycza czy odmiany fasoli navy i czarnej, zmusza przemysł do ich sprowadzania z rynków zewnętrznych, co utrudnia budowanie w pełni autonomicznego i odpornego łańcucha dostaw.

Budowa krajowego łańcucha wartości wymaga nie tylko uprawy strączków na większą skalę, ale także nowych inwestycji w lokalne zakłady przetwórcze, które byłyby w stanie zagwarantować przemysłowi spożywczemu surowiec o powtarzalnej, wysokiej jakości. Obecnie rozdrobnienie produkcji i brak standaryzacji utrudniają nawiązanie stałej współpracy między rolnikami a dużymi zakładami. **Rozwiązaniem mogłoby być wzmocnienie grup producentów oraz wprowadzenie mechanizmów kontraktacji, które deeskalowałyby ryzyko biznesowe po obu stronach łańcucha dostaw.** Sektor przetwórczy sygnalizuje gotowość do korzystania z polskich surowców, o ile zostaną stworzone warunki do ich stabilnego pozyskiwania i wstępnej obróbki technologicznej.

Transformacja nawyków konsumenckich i rola edukacji

Mimo rosnącej popularności diet roślinnych, spożycie strączków w Polsce wciąż odbiega od zaleceń zdrowotnych. Konsumenci borykają się z licznymi barierami behawioralnymi: od lęku przed dyskomfortem trawiennym, przez postrzeganie strączków jako produktów wymagających czasochłonnego przygotowania, aż po negatywne konotacje kulturowe, kojarzące fasolę czy groch z „jedzeniem biednych”. Przełamanie tych stereotypów wymaga budowania pozytywnej narracji, która nie opiera się na ideologicznej walce z mięsem, lecz na podkreślaniu walorów zdrowotnych, smaku i nowoczesności produktów roślinnych.

W tym procesie kluczową rolę edukacyjną pełnią sieci handlowe, które obok mediów społecznościowych stają się dla młodych pokoleń głównym źródłem wiedzy o żywności i sposobie jej wykorzystania. W trakcie okrągłego stołu eksperci wskazywali, że sieci handlowe mają realny wpływ na kształtowanie postaw przez odpowiednie pozycjonowanie produktów oraz realizację strategii dekarbonizacji całego łańcucha wartości. Należy jednak pamiętać, że wybory konsumenckie w Polsce są wciąż silnie determinowane przez cenę. Z badań wynika, że to właśnie cena oraz akcje promocyjne pozostają głównymi mechanizmami skłaniającymi klientów do sięgnięcia po produkty takie jak hummus czy inne wyroby na bazie strączków, co czyni kwestię przystępności finansowej fundamentem szerokiej transformacji diety.

Kluczowym impulsem dla rynku może stać się żywienie zbiorowe. Wprowadzenie obowiązkowych posiłków na bazie strączków w placówkach oświatowych od września 2026 roku jest postrzegane jako zmiana systemowa o potężnym zasięgu. Pozwala ona nie tylko na kształtowanie gustów kulinarnych młodego pokolenia, ale także generuje stały, masowy popyt, który może napędzić lokalną produkcję i przetwórstwo. Eksperti obecni na spotkaniu wskazują na potrzebę rozszerzenia tych rozwiązań i wprowadzenia analogicznych standardów jakościowych w placówkach opieki nad dziećmi do lat trzech (żłobkach). Docelowo system ten powinien objąć wszystkie instytucje publiczne, w których wyżywienie zależy od środków finansowych państwa, co stworzyłoby trwałą i przewidywalną rynek zbytu dla krajowych producentów.

Wyzwaniem pozostaje jednak edukacja kulinarna personelu stołówek oraz intendentów, którzy muszą nauczyć się przygotowywać dania atrakcyjne dla dzieci i młodzieży, unikając lub kształtując większą akceptację dla „smaku skrobiowego” czy unikając monotonii w menu.

Wzmocnieniem tych działań mają być założenia Narodowego Programu Zdrowia po 2027 roku. Zaplanowana na nadchodzącą dekadę strategia uznaje dietę za jeden z kluczowych czynników behawioralnych wpływających na zdrowie społeczeństwa. Program ma kłaść nacisk na działania regulacyjne, systematyczny monitoring spożycia oraz analizę determinantów psychologicznych i rynkowych, które skłaniają obywateli do określonych wyborów żywieniowych, co pozwoli na precyzyjne projektowanie polityk zdrowotnych w przyszłości.

Narracja i bezpieczeństwo informacyjne

Równoległe do działań edukacyjnych niezbędne jest systemowe przeciwdziałanie dezinformacji, która w obszarze żywności staje się elementem szerszych kampanii uderzających w bezpieczeństwo żywnościowe i klimatyczne.

Fałszywe narracje często przedstawiają dietę planetarną jako zamach na wolność wyboru konsumenta lub tradycję narodową, co bywa inspirowane przez zewnętrzne wpływy polityczne. Ekspertki podkreślają, że w debacie publicznej brakuje aktywnego zaangażowania resortów odpowiedzialnych za kulturę i media, które mogłyby wspierać misję informacyjną i przeciwdziałać zjawiskom takim jak „greenwashing” czy agresywne kampanie polaryzujące społeczeństwo. Skuteczna komunikacja powinna odczarowywać mity dotyczące m.in. trudności w trawieniu strączków, bazując na rzetelnej wiedzy naukowej i promując strączki jako element tradycyjnego, polskiego krajobrazu, co pozwala uniknąć niepotrzebnych sporów ideologicznych.

Rola polityki i sektora finansowego w procesie zmian

Skuteczna transformacja systemu żywnościowego wymaga jasnego sygnału politycznego oraz stabilnych ram prawnych. Jako godny naśladowania przykład wskazano model duński (Action Plan for Plant Based Foods), gdzie wdrożono konkretny plan operacyjny dla żywności roślinnej, zakładający ścisłą koordynację międzyresortową, określone terminy realizacji zadań oraz dedykowany budżet na innowacje i promocję.

W nawiązaniu do tych wzorców eksperci wskazują na pilną potrzebę wypracowania kompleksowej krajowej polityki żywnościowej, która w sposób spójny łączyłaby aspekty ekologii, ochrony środowiska i zdrowia z budowaniem samowystarczalności oraz bezpieczeństwa żywnościowego kraju. Przykładem praktycznego wdrażania takich założeń na poziomie samorządowym jest m.in. Rzeszów, który wpisał bezpieczeństwo żywnościowe bezpośrednio do swojej strategii rozwoju na kolejne lata. Przeprowadzone tam analizy pozwoliły na zaprojektowanie systemu tworzącego stabilny rynek zbytu dla lokalnych i średnich producentów, pozwalając im na rozwój bez konieczności bezpośredniej rywalizacji na rynkach globalnych.

Fundamentem takiego planu musi być jednak rzetelna analityka; obecnie eksperci apelują o rozpoczęcie systematycznego zbierania danych dotyczących wolumenu roślin strączkowych przeznaczanych konkretnie na cele spożywcze, co jest niezbędne do postawienia diagnozy, wyznaczenia mierzalnych celów rozwojowych i monitorowania postępów polityki państwa.

W polskim kontekście niezbędne jest stworzenie mechanizmów, które premiowałyby rolników za dostarczanie tzw. usług ekosystemowych. Uprawa strączków, dzięki zdolności do wiązania azotu, poprawia strukturę gleby i redukuje emisyjność gospodarstw, co powinno być uwzględnione w systemie dopłat i zachęt finansowych.

Sektor bankowy wyraża duże zainteresowanie finansowaniem zielonej transformacji rolnictwa, jednak do odważniejszych decyzji inwestycyjnych potrzebuje przewidywalności regulacyjnej. Jasne ramy prawne pozwolą na stworzenie dedykowanych produktów kredytowych dla branży roślinnej, co ułatwi budowę potrzebnej infrastruktury przetwórczej.

Wielkie znaczenie w tym procesie będą miały regulacje europejskie, które w najbliższych latach ukształtują rynek, w tym przede wszystkim kształt Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2028–2034, przepisy dotyczące deforestacji oraz szeroka gama funduszy takich jak Horyzont, LIFE czy Europejski Fundusz Społeczny, wspierających innowacje i kompetencje w sektorze.

Wnioski i perspektywy na przyszłość

Podsumowując, rozwój rynku roślin strączkowych w Polsce to projekt o charakterze wybitnie gospodarczym, a nie jedynie dietetycznym.

Wykorzystanie naturalnego potencjału polskiego rolnictwa do produkcji wysokiej jakości białka roślinnego może stać się nowym kołem zamachowym dla sektora spożywczego. Wymaga to jednak skoordynowanych działań w kilku obszarach jednocześnie: od wsparcia hodowli i technologii upraw, przez inwestycje w infrastrukturę przetwórczą, aż po szeroko zakrojoną edukację społeczną i zmiany w systemie zamówień publicznych.

W szczególności to zamówienia publiczne mogą stać się jednym z kluczowych narzędzi stymulowania popytu na krajowe rośliny strączkowe – poprzez wprowadzanie kryteriów jakościowych i środowiskowych, premiujących produkty pochodzenia krajowego i o wysokiej wartości odżywczej, a także poprzez stopniowe zwiększanie udziału dań roślinnych w żywieniu zbiorowym (szkoły, przedszkola, szpitale, jednostki administracji publicznej).

Odpowiednio zaprojektowane mechanizmy przetargowe mogą zapewnić stabilny i przewidywalny rynek zbytu dla producentów, skrócić łańcuchy dostaw oraz wzmacniać lokalne przetwórstwo, jednocześnie realizując cele zdrowotne i klimatyczne państwa. Kluczowe jest przy tym wsparcie instytucji zamawiających poprzez wytyczne, szkolenia oraz standaryzację specyfikacji, tak aby kryterium ceny nie było jedynym decydującym czynnikiem wyboru dostawców.

Tylko zintegrowane podejście pozwoli na pełne wykorzystanie szansy, jaką dają rośliny strączkowe w budowaniu nowoczesnej, odpornej i zrównoważonej gospodarki żywnościowej.

Wydaje się, że jesteśmy obecnie w punkcie zwrotnym, w którym rośnie świadomość wszystkich interesariuszy – od administracji po sieci handlowe. Wyzwaniem na najbliższe lata będzie przekucie tej świadomości w konkretne instrumenty wsparcia i trwałe partnerstwa biznesowe, które pozwolą zatrzymać wartość dodaną z produkcji roślinnej w kraju, z korzyścią dla rolników, przedsiębiorców i zdrowia całego społeczeństwa.

Lista gości

1. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
2. Ministerstwo Zdrowia
3. Ministerstwo Klimatu i Środowiska
4. Posłanka na Sejm RP
5. COBORU
6. Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin - PIB
7. Przedstawiciel SGGW
8. Instytut Strategii Żywnościowych "Grunt"
9. Instytut Ogrodnictwa - PIB
10. Netto
11. BeanPol
12. Właściciel gospodarstwa rolnego
13. Stowarzyszenie Polska Soja
14. Polskie Towarzystwo Łubinowe
15. Top Farms - spółka Jagrol
16. Fundacja WWF Polska
17. Polski Związek Producentów Żywności Roślinnej
18. Fundacja Bezpieczna Żywność/Green REV Institute
19. BNP Paribas

Prowadzenie spotkania: Janusz Olejnik, Food Fakty

Przydatne źródła, na które powoływano się w trakcie dyskusji:

1. Baza wiedzy ProVeg. <https://proveg.org/data/>
2. Planer Roślinnej Szkoły <https://greenrev.org/wp-content/uploads/2025/06/Planer-Roslinnej-Szkoly.pdf>
3. Dieta przyjazna planecie <https://www.wwf.pl/edukacja/dieta-przyjazna-planecie>
4. Badanie More in common <https://bezpiecznazywnosc.org/wp-content/uploads/2025/09/Bezpieczna-Zywnosc-Nr-2-online.pdf>
5. Danish Action Plan for Plant-Based Foods <https://en.fvm.dk/Media/638484294982868221/Danish-Action-Plan-for-Plant-based-Foods.pdf>
6. KOWR w Białymstoku; case study placówki szkolnej; "Stołówka stąd" <https://stolowka.kupujswiadomie.gov.pl/>
7. Materiał na posiedzenie Komisji Rolnictwa i Rozwoju Wsi na temat stanu i perspektyw rozwoju rynku roślin białkowych przeznaczonych do celów konsumpcyjnych. MRiRW, we współpracy z KOWR oraz Ministerstwem Zdrowia: <https://drive.google.com/file/d/1snGp1LO-TnAQtEtKPpkNuowk06WN56v7/view>

